

РЕЦЕНЗІЯ
доктора педагогічних наук, професора
Пономаренко Ольги Вікторівни
на дисертацію
Садовенко Світлани Геннадіївни
«Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів
спеціальних дисциплін технічного коледжу», поданої на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю
015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
(галузь знань 01 «Освіта»)

Актуальність дослідження. Соціальна значущість досліджуваної у дисертації проблеми визначається нормативними документами, а саме: Законом України Про освіту, Законом Про фахову передвищу освіту, у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), в яких сформульовано вимоги до високої кваліфікації випускників закладів освіти. Саме від рівня компетентності, професіоналізму майбутніх працівників залежить результативність та ефективність роботи підприємств країни, а надання якісної системи знань майбутнім фахівцям залежить від професійних компетентностей викладача, які складаються як з фахової, так і психолого-педагогічної складових. Тому провідна роль у становленні та формуванні викладача спеціальних дисциплін закладів фахової передвищої освіти, і зокрема технічного спрямування, у великій мірі залежить від рівня сформованості його психолого-педагогічної компетентності.

Грунтовні знання, високий професіоналізм у технічній галузі не гарантують достатній когнітивний рівень психолого-педагогічної компетентності. Тож нагальною потребою є стабільний професійний розвиток викладача, який повинен базуватись на принципах неформальної освіти та забезпечувати систематичне самовдосконалення педагога, що і підкреслено автором у дисертації.

Актуальність позначеної проблеми, стан її дослідження, теоретичні і методичні засади одержали в дисертації достатнє обґрунтування, аргументацію і конкретизацію.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає передусім у тому, що авторкою вперше досліджено психолого-педагогічну компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу як специфічну педагогічну проблему та розроблено й апробовано педагогічну технологію формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу; розроблено компонентно-

структурний склад психолого-педагогічної компетентності: складові і компоненти, обґрунтовано їх співвідношення і взаємозумовленість; підготовлено діагностичний комплекс, який містить чотири блоки методичного інструментарію для визначення рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності; розроблено алгоритм впровадження технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів; визначено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови ефективної реалізації технології: створення в закладі освіти системи науково-методичної роботи, побудованої на принципах неформальної освіти, що забезпечує формування та розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів; формування внутрішньої та створення зовнішньої мотивації викладачів спеціальних дисциплін до професійної діяльності в технічному коледжі; запровадження в систему науково-методичної роботи сучасних інформаційних засобів та систем комунікації.

Садовенко С. Г. було уточнений, конкретизований, структурований зміст базових понять та заслуговує на увагу визначений нею науковий персоналіз дослідження ключових дефініцій.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій здобувачки засвідчує, що наукова робота ґрунтується на належній джерельній базі із 180 найменувань, до складу якої входять законодавчо нормативні документи, фахові роботи зарубіжних та вітчизняних дослідників, дисертації, енциклопедії, словники, довідкові видання.

Апробація результатів дослідження є достатньою, підтверджується участю дисертантки у 13 науково-практичних конференціях, з яких 8 міжнародних та 5 всеукраїнських, 6 публікаціями у вітчизняних фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 2 публікаціями у зарубіжних виданнях, серед яких 1 – наукова колективна монографія. Авторкою видано 2 навчально-методичних посібника, що разом складає 23 наукових роботи.

У дисертації представлено широкий спектр географії експериментального дослідження, що склало 6 регіонів України. Це вказує на достовірність зроблених висновків відповідно до вирішення означених завдань педагогічного експерименту та підтвердження гіпотези. Результати дослідження впроваджено у процес науково-методичної роботи: Відокремленого структурного підрозділу «Автомобільно-дорожний фаховий

коледж Національного університету «Львівська політехніка», Дніпрорудненського індустріального коледжу, Державного вищого навчального закладу «Чернівецький транспортний коледж», Відокремленого структурного підрозділу «Гірничо-електромеханічний фаховий коледж Криворізького національного університету», Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету, Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»». Разом – 7 закладів фахової передвищої освіти.

Важливим є зв'язок теми дослідження з основними напрямками наукових тем кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності «Психолого-педагогічні засади формування і розвитку компетентностей суб'єктів освітнього простору в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0121U112155) Запорізького національного університету та наукової роботи Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»». Тему зареєстровано в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (державний реєстраційний номер 0121U113165) та затверджено науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 6 від 13.12.2018).

Спектр **практичної значущості** та використання результатів дослідження досить різноманітний. Безумовною є практична цінність проведеного комплексного дослідження, зокрема, авторська педагогічна технологія, яка містить концептуальний, цільовий, змістовий, діяльнісно-процесуальний та оцінювально-результативний модулі, а також методично-тренінговий спецкурс «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін». Це збагатило комплекс форм та видів науково-методичної роботи у системі технічної передвищої освіти, що сприяло оновленню у цих закладах системи науково-методичної роботи та забезпечило активне формування та розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів коледжів, в яких проводився експеримент (7 довідок про впровадження).

Розроблено покроковий алгоритм реалізації авторської технології, що, безумовно, є інновацією даного дослідження. Алгоритм містить: визначення мети та завдань технології; створення організаційно-педагогічних умов її ефективного впровадження у науково-методичну роботу коледжу;

імплементацию базової форми технології у систему науково-методичної роботи; оцінювання результативності; прогнозування та перспективи.

Привертає увагу обсяг додатків, розміщених на 78 сторінках, які є різноманітними, багатоскладовими за змістом і добре ілюструють перебіг та результати дисертаційного дослідження. Додатки містять: методичний інструментарій діагностичного комплексу та зміст його блоків, Програму методично-тренінгового спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін»; Положення про застосування рейтингової оцінки діяльності викладача; Положення про конкурс навчальних сайтів викладачів; методику експертного оцінювання, інструкцію до роботи членів експертної групи, зразки бланку експертного оцінювання вагомості показників, результату роботи члена експертної групи; кількісні результати за методиками, приклади практично-тренінгових занять тощо, що посилює практичну значущість дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність.

Чітко сформульовані об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, конкретні завдання дослідження, переконливо продемонстрована наукова новизна, практична значущість результатів дослідження, одержаних авторкою.

Теоретичний аналіз праць сучасних вчених у підрозділах 1.1-1.3 дозволив здійснити узагальнення сутності дефініцій понять «компетентність», «педагогічна компетентність», «педагогічне спрямування», «професійна компетентність», «професійний розвиток» та інші. У результаті вдалося дослідити зумовленість їх взаємовпливу у педагогічній роботі викладача технічного коледжу.

Наукова розвідка, порівняльний аналіз у досліджуваному питанні дали можливість авторці не тільки розкрити сутність дефініції поняття «психолого-педагогічна компетентність викладача спеціальних дисциплін», але й визначити її роль у педагогічній діяльності, а також виокремити складові психолого-педагогічної компетентності як: психолого-комунікативну, педагогічну (предметну, дидактичну, методичну), управлінську, проєктивно-прогностичну та рефлексивно-педагогічну компетентності.

Дисертантка розуміє і відстоює у своєму дослідженні «психолого-педагогічну компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» як визначальну професійну характеристику педагогічної діяльності викладача, яка впливає: на спроможність педагога діяти професійно в різних психологічних умовах, на володіння глибокими знаннями з предмету та сучасними методиками викладання, на виконання управлінських функцій на високому організаційному рівні, на здатність викладача комунікувати з усіма

учасниками освітнього процесу, на прогнозування очікуваних результатів своєї діяльності, на об'єктивний аналіз та прагнення до самовдосконалення.

Проведений у підрозділі 1.1 дефінітивний аналіз понятійного апарату дисертації уможливив Садовенко С. Г. розглянути методичні аспекти розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів і в результаті обґрунтувати її структурні компоненти, а розроблений діагностичний комплекс дозволив визначити рівні сформованості психолого-педагогічної компетентності викладача як початковий, достатній та високий за допомогою критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, виконавчо-педагогічного, рефлексивного) та притаманних кожному критерію показників.

Діагностичний пул, представлений у підрозділі 2.1, також заслуговує на високу оцінку (анкети, тести, опитувальники тощо). Презентована авторкою оригінальна інтерпретація стандартизованих методик влучно адаптована до потреб дослідження. Розроблений діагностичний комплекс дає можливість оцінити ступінь володіння викладачами різними видами та формами педагогічної діяльності, їх здатність до самоаналізу, саморефлексії, а також сформулювати уявлення про професійний рівень, вмотивованість до роботи, готовність до викладацької праці, до співпраці з усіма учасниками освітнього процесу. Особливістю використання діагностичного комплексу є його широка варіативність, що представлено у розробленому авторкою навчально-методичному посібнику «Діагностика розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу». Вона полягає у можливості із запропонованих дисертанткою варіантів обрати ті методики до кожного показника та критерію, що найкраще відповідають умовам проведення педагогічної діагностики, технічним можливостям, специфіці науково-методичної роботи конкретного закладу освіти, контингенту учасників діагностування. У дисертації представлено один із варіантів застосування діагностичного комплексу банку.

Цікавим підходом є чітко розроблена етапність експериментальної роботи, до якої були залучені експерти з коледжів-учасників дослідження для науково-теоретичного аналізу проблеми та визначення коефіцієнта вагомості показників сформованості психолого-педагогічної компетентності (підрозділ 3.1). Експертна група складалась з членів адміністрації, викладачів кандидатів педагогічних наук, методиста коледжу, завідувачки електротехнічним відділенням, викладачів спеціальних дисциплін вищої кваліфікаційної категорії, що мають педагогічне звання «викладач-методист». Це уможливило відобразити колективну позицію представників педагогічних колективів із зазначеної проблеми, дослідити, наскільки члени

експертної групи оцінюють значущість показників психолого-педагогічної компетентності та якими є їх ціннісні орієнтації на кожен її складову.

Позитивним моментом дисертації є те, що авторка підкреслює не тільки успішні результати дослідження, але й висловлює критичні зауваження, дає оцінку труднощам, з якими було пов'язано впровадження педагогічної технології, та дає ґрунтовний аналіз факторам, які впливали на результати експерименту.

Оцінюючи загалом позитивно рукопис дисертації Садовенко С. Г., відзначимо **окремі зауваження та побажання**:

1. Не всі методи наукового дослідження, що були заявлені у вступі, докладно представлені в тексті дисертації, а саме: метод спостереження, бесіди, аналіз відвідуваних занять (зміст програм спостереження, бесід та їх протоколи, результати аналізу не представлено).

2. Текст підрозділу 1.1 дещо перевантажений посиланнями та цитатами, за якими не завжди конкретизується особиста думка здобувачки стосовно положення, що розглядається.

3. У підрозділі 1.3 охарактеризовано складові психолого-педагогічної компетентності. Вважаємо, що дисертація була б збагачена, якщо б авторка визначила однією з складових психолого-педагогічної інформаційно-комунікативну компетентність.

4. Дисертанткою у підрозділі 2.3 зосереджено увагу на обґрунтуванні системи науково-методичної роботи у технічному коледжі. Цікавим було б порівняння систем науково-методичної роботи закладів фахової передвищої освіти інших галузей: медичних, художніх тощо.

5. На наш погляд, робота була би більш привабливою, якщо б здобувачка більш детально розглянула зарубіжний досвід впровадження сучасних педагогічних технологій в освітній процес.

Перелічені побажання не є принциповими, підтверджують перспективність досліджуваної проблематики і не впливають на загальну схвальну оцінку рецензованого рукопису.

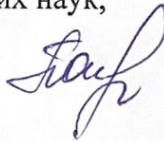
Загалом можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Світлани Геннадіївни Садовенко «Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» – це завершена наукова праця, що має безсумнівне теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти, відповідає нормативним вимогам до дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Може бути подана до спеціалізованої вченої ради на предмет її розгляду та захисту.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Зважаючи на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота «Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 (zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii Ukraini vid 03 lyutogo 2017 za № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 № 167 (Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022); здобувачка Садовенко Світлана Геннадіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

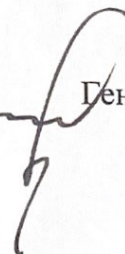
декан факультету соціальної педагогіки
та психології Запорізького національного
університету, доктор педагогічних наук,
професор

Ольга ПОНОМАРЕНКО

Підпис засвідчую:

Проректор з наукової роботи Запорізького
національного університету
доктор історичних наук, професор

Геннадій ВАСИЛЬЧУК